

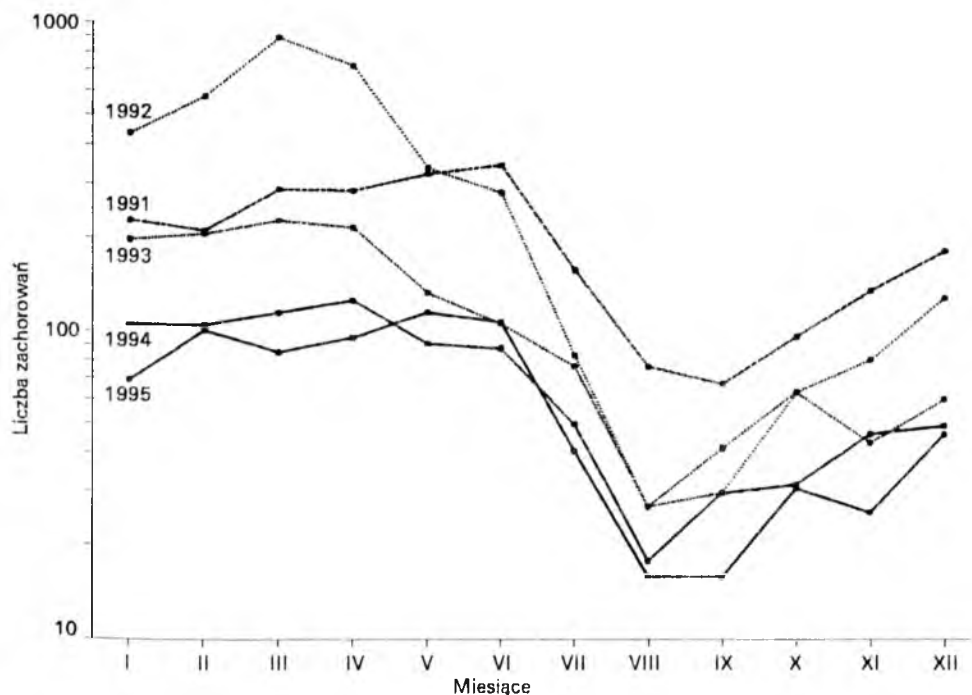
Danuta Naruszewicz-Lesiuk

ODRA W 1995 ROKU

W 1995 r. liczba zachorowań na odrę w Polsce uległa dalszemu obniżeniu, jednak tempo spadku zachorowań uległo zahamowaniu (tab. I, ryc. 1.). Zarejestrowano ogółem 752 przypadki tj. o ok. 14% mniej niż w 1994 r. Spadek zachorowań między 1993 r. a 1994 r. wynosił ok. 40%.

W analizowanym roku utrzymała się tendencja do zmniejszenia zapadalności (tab. I), dzięki czemu uległ przedłużeniu do 5 lat okres poepidemicznego spadku zachorowań i zapadalności. Jest to najdłużej trwający okres zacisza epidemicznego odry w Polsce w ciągu co najmniej ostatnich 76 lat. Najbliższe dwa lata wykażą w jakim stopniu uległa zatarciu okresowość epidemii.

Podobnie jak w ubiegłym roku nie zarejestrowano zachorowań na odrę w 2 województwach – w sieradzkim (był to już drugi rok bez odry) i w woj. wałbrzyskim, w którym w 1994 r. zarejestrowano tylko 1 przypadek odry. W 1994 r. nie wystąpiły zachorowania w woj. białkopodlaskim – a w 1995 r. zarejestrowano tam tylko 2 zachorowania.

Ryc. 1. Odra w Polsce w latach 1991–1995. Liczba zachorowań w miesięcznych okresach.

Tabela I. Odra w Polsce w latach 1960-1995.

Rok	Zachorowania	Zgony	Zapadalność na 100 000	Umieralność na 100 000
1960-1964*	124 492	255	406,0	0,8
1965-1969*	131 432	168	411,0	0,5
1970-1974*	125 572	94	383,0	0,3
1975-1979*	84 073	37	240,7	0,11
1980-1984*	24 882	6	69,9	0,02
1985-1989*	6 806	1	18,2	0,003
1985	35 680	5	95,9	0,013
1986	6 806	1	18,2	0,003
1987	1 286	-	3,4	-
1988	1 005	2	2,7	0,005
1989	7 225	-	19,0	-
1990	56 471	12	148,1	0,031
1991	2 419	1	6,3	0,003
1992	3 695	-	9,6	-
1993	1 410	-	3,7	-
1994	864	-	2,2	-
1995	752	-	1,9	-

* - mediana

Tabela II. Odra w Polsce w latach 1989-1995.

Zachorowania i zapadalność na 100 000 mieszkańców wg województw.

Województwo	Mediana 1989-1993		1994		1995	
	Zachorowania	Zapadalność	Zachorowania	Zapadalność	Zachorowania	Zapadalność
1	2	3	4	5	6	7
POLSKA	3 695	9,6	864	2,2	752	1,9
1. St. warszawskie	100	4,1	35	1,5	20	0,8
2. Białkopodlaskie	41	13,4	-	-	2	0,6
3. Białostockie	30	4,4	2	0,3	5	0,7
4. Bielskie	41	4,5	8	0,9	12	1,3
5. Bydgoskie	39	3,5	18	1,6	8	0,7
6. Chełmskie	24	9,8	5	2,0	1	0,4
7. Ciechanowskie	29	6,8	7	1,6	6	1,4
8. Częstochowskie	49	6,3	12	1,5	10	1,3
9. Elbląskie	38	7,8	5	1,0	8	1,6
10. Gdańskie	119	8,3	40	2,8	21	1,4
11. Gorzowskie	200	39,4	39	7,7	24	4,7
12. Jeleniogórskie	28	5,4	15	2,9	11	2,1
13. Kaliskie	53	7,4	20	2,8	29	4,0
14. Katowickie	364	9,1	109	2,8	133	3,4
15. Kieleckie	34	3,0	12	1,1	8	0,7
16. Konińskie	14	3,0	13	2,7	9	1,9
17. Koszalińskie	41	8,2	26	5,0	7	1,3

c.d. tab. II

1	2	3	4	5	6	7
18. M. krakowskie	73	5,9	37	3,0	30	2,4
19. Krośnieńskie	20	4,1	15	3,0	20	4,0
20. Legnickie	51	9,9	16	3,1	15	2,9
21. Leszczyńskie	27	7,0	3	0,8	1	0,3
22. Lubelskie	105	10,3	4	0,4	2	0,2
23. Łomżyńskie	11	3,2	1	0,3	1	0,3
24. M. łódzkie	7	0,6	8	0,7	10	0,9
25. Nowosądeckie	102	14,4	31	4,3	5	0,7
26. Olsztyńskie	39	5,1	22	2,9	31	4,0
27. Opolskie	159	15,5	33	3,2	16	1,6
28. Ostrołęckie	25	6,3	5	1,2	14	3,4
29. Piłskie	18	3,7	16	3,3	20	4,1
30. Piotrkowskie	36	5,6	3	0,5	3	0,5
31. Płockie	35	6,7	19	3,6	66	12,7
32. Poznańskie	140	10,4	48	3,6	66	4,9
33. Przemyskie	29	7,1	1	0,2	3	0,7
34. Radomskie	56	7,4	6	0,8	19	2,5
35. Rzeszowskie	36	4,9	3	0,4	2	0,3
36. Siedleckie	52	7,9	7	1,1	7	1,1
37. Sieradzkie	14	3,4	-	-	-	-
38. Skierniewickie	7	1,7	3	0,7	5	1,2
39. Słupskie	30	7,2	10	2,4	1	0,2
40. Suwalskie	25	5,3	9	1,9	6	1,2
41. Szczecińskie	123	12,6	20	2,0	23	2,3
42. Tarnobrzeskie	145	24,0	31	5,1	7	1,1
43. Tarnowskie	44	6,5	15	2,2	7	1,0
44. Toruńskie	45	6,8	19	2,8	7	1,0
45. Wałbrzyskie	11	1,5	1	0,1	-	-
46. Włocławskie	40	9,3	21	4,8	7	1,6
47. Wrocławskie	112	9,9	26	2,3	21	1,8
48. Zamojskie	84	17,1	11	2,2	5	1,0
49. Zielonogórskie	47	7,1	54	8,1	18	2,7

Po jednym przypadku odry zarejestrowano w 4 województwach (chełmskie, leszczyńskie, łomżyńskie i słupskie), po 2 przypadki w 3 województwach (tab. II). W czwartym kwartale zarejestrowano zbliżoną liczbę zachorowań co w trzecim kwartale – odpowiednio 96 i 98, zachorowania w IV kwartale nie wystąpiły w 21 województwach, w 6 zarejestrowano po 1 i w 10 województwach po 2 przypadki.

Dane powyższe przemawiają za tym, że w 1995 r. doszło do zahamowania krążenia wirusa odry w ciągu całego roku w 15 województwach (od 0 do 5 przyp.), a w ciągu czwartego kwartału w 27 województwach (0 lub 1 przyp.). Brak danych z wywiadu epidemiologicznego uniemożliwia stwierdzenie czy sporadyczne zachorowania w tak dużej liczbie województw są zachorowaniami rodzimymi czy może (względnie w jakiej części) importowanymi z sąsiednich województw lub z zagranicy. Brak potwierdzeń rozpoznania klinicznego wynikami badania serologicznego bardzo zuboża możliwość właściwej analizy epidemiologicznej zachorowań.

W 1995 r. zapadalność w Polsce wyniosła 1,9 na 100 000 i była najwyższa w woj. płockim – 12,7, gdzie w drugim kwartale tego roku wystąpiła dość duża epidemia.

Jak wynika z danych, zamieszczonych w dwutygodniowych meldunkach, epidemia rozpoczęła się w pierwszej połowie maja (19 przyp.) i osiągnęła szczyt w czerwcu (w meldunku 6A zgłoszono 14, a w meldunku 6B – 16 zachorowań). Ogółem z 66 zachorowań zanotowanych w woj. płockim w ciągu roku, 55 wystąpiło w drugim kwartale. Zachorowały osoby w wieku od 2 r.ż. do powyżej 20 lat. W wieku 2–4 lata zachorowało 8 dzieci, w wieku 5–9 lat i 10–14 lat – 52 dzieci, w wieku od 15 do 19 lat – 5 osób, a w wieku 20 i wyżej 1 osoba.

W pozostałych województwach wysoką zapadalność, co najmniej dwukrotnie wyższą od średniej w kraju, zarejestrowano w 6 województwach: kaliskim, krośnieńskim i olsztyńskim zapadalność wyniosła 4,0, w pilskim 4,1, gorzowskim 4,7 i poznańskim 4,9 (tab. II). W 15 województwach zapadalność wzrosła w porównaniu do poziomu z 1994 r.; znaczny wzrost zapadalności, poza województwem płockim (ponad 3-krotnie), wystąpił w woj. radomskim (z 0,8 do 2,5).

Analiza zapadalności w grupach wieku w porównaniu do 1994 r. wykazała spadek w grupie od 1 do 14 lat – największy w wieku 5–9 lat (tab. III). Nadal wysoka zapadalność była u dzieci 7-letnich i 1-rocznych. Najwyższą zapadalność dzieci w wieku 1 roku zanotowano w woj. ostrołęckim – 63,0 i krośnieńskim – 57,0.

W wieku 0–4 lata zapadalność prawie 3-krotnie wyższa niż średnia dla kraju – 7,8 wystąpiła w województwach: poznańskim – 24,2, płockim – 22,7 i ostrołęckim – 27,7; wysoką zapadalność 15 i więcej odnotowano w woj.: kaliskim, katowickim, krakowskim, krośnieńskim i opolskim.

Tabela III. Odra w Polsce w latach 1993–1995.

Zapadalność na 100 000 i odsetki zachorowań wg wieku.

Wiek	Zapadalność na 100 000			Częstość względna (odsetki)		
	1993	1994	1995	1993	1994	1995
0	13,2	6,4	6,5	4,7	3,6	3,9
1	22,8	15,1	11,2	8,4	8,7	7,2
2	11,0	9,0	8,5	4,2	5,4	5,6
3	8,6	7,8	5,9	3,3	4,9	4,1
4	12,0	7,2	6,9	4,8	4,5	4,9
5	11,1	11,7	7,7	4,6	7,6	5,6
6	17,6	11,1	8,7	7,6	7,5	6,5
7	18,7	13,2	11,3	8,5	9,3	8,8
8	18,2	11,4	9,7	8,7	8,4	7,8
9	18,2	9,8	8,0	8,9	7,6	6,8
10–14	10,1	5,8	5,4	23,9	22,6	24,3
15–19	2,5	1,5	1,7	5,6	5,6	7,3
20–24	2,0	0,6	0,9	3,7	2,0	3,5
25–29	0,7	0,2	0,5	1,2	0,6	1,6
30–34	0,4	0,3	0,3	0,9	0,9	0,9
35–39	0,2	0,1	0,1	0,5	0,5	0,5
40+	0,0	0,0	0,0	0,5	0,3	0,7

W grupie wieku 5-9 lat (przy średniej zapadalności kraju 9,1) najwyższą zapadalność odnotowano w woj. plockim - 59,5, wysoką - w granicach 20-27,0 - w woj. gorzowskim - 21,7, pilskim - 24,0 i kaliskim - 27,5.

W grupie wieku 10-14 lat (zapadalność średnia w kraju - 5,4) najwyższa zapadalność wystąpiła również w woj. plockim - 66,2 a wysoka, rzędu 18,6, w woj. gorzowskim; w wieku 15-19 lat najwyższą zapadalność zanotowano w woj. poznańskim - 12,4 i plockim - 11,5. W 38 województwach nie było zachorowań lub zarejestrowano 1 przypadek odry.

Powyżej przedstawione dane o wieku chorych w poszczególnych województwach powinny być przede wszystkim rozpatrywane pod kątem widzenia konieczności analizy wykonanych szczepień i egzekwowania właściwych terminów szczepienia przeciw odrze.

Dzieci w mieście chorowały na odrę wcześniej niż na wsi, dotyczy to zwłaszcza wieku 1-6 lat. Odsetek zachorowań przypadający na ten wiek wynosił w 1995 r. w mieście 29,6% a na wsi 17,5% ogólnej liczby przypadków; zapadalność wynosiła w wieku 0-4 lata odpowiednio 10,1 i 5,0, w wieku 5 lat - 9,8 i 5,0 i w wieku 6 lat - 9,6 i 7,4.

Podobnie jak to obserwowano w 1993 r. i 1994 r. zapadalność na wsi i ogółem w miastach była zbliżona - odpowiednio 1,91 i 1,97, natomiast znacznie wyższa była zapadalność w miastach o liczbie ludności poniżej 20 tys. - 2,87.

Tak jak w latach ubiegłych zapadalność na odrę mężczyzn kształtowała się nieznacznie powyżej zapadalności kobiet; odpowiednio 2,0 i 1,89.

Od 1992 r. nie zanotowano w Polsce zgonów z powodu odry (tab. I.).

Stan zaszczepienia dzieci przeciw odrze w dn. 31 grudnia 1995 r. zestawiono w tabeli IV. Dane w niej zawarte wskazują na to, że w 1995 r. uległa zahamowaniu tendencja do wzrostu odsetka dzieci szczepionych podstawowo w wieku 1 r.ż., jaką obserwowano w latach 1993 i 1994 - odsetek dzieci zaszczepionych w 1995 r. - 76,9% był wyższy niż w 1992 roku, ale niższy niż w 1993 i 1994 r. Jest to niekorzystny fakt, ponieważ szczepienie dzieci w tym wieku ma największe znaczenie dla poprawy epidemiologicznej sytuacji odry w kraju. Do województw o najmniejszym odsetku szczepionych podstawowo dzieci należą: m. krakowskie - w 1995 r. zaledwie 55,6%, czyli jeszcze mniej niż w 1994 r., kiedy zaszczepiono 57,7%; woj. katowickie - w 1995 r. - 65,6% czyli też mniej niż w 1994 r. - 68,5%; na trzecim miejscu słabo szczepiących województw znalazło się w woj. łomżyńskie - 69,1% zaszczepionych w 1 r.ż. Poniżej średniej krajowej - 76,9% zaszczepiono dzieci w 18 woj. (w 1994 r. w 16 wojew.). Najwyższy odsetek zaszczepionych (podobnie jak to miało miejsce w 1994 r.) uzyskały województwa olsztyńskie 96,8% i zielonogórskie 92,2% (ryc. 2.). Dzieci 2-letnie (rocznik 1993) zaszczepiono w granicach od 80,2% w woj. krakowskim do 99,7% w woj. olsztyńskim i 99,6% w sieradzkim - (średnio w kraju 96%) (ryc. 3.).

W 1995 r. szczepienie przypominające przeciw odrze obowiązujące dzieci w 7 r.ż. wykonano w kraju u zaledwie 42,7% dzieci urodzonych w 1989 r. (tab. IV); 55,7% dzieci z tego rocznika otrzymało tylko szczepienie podstawowe a 1,5% nie było w ogóle szczepionych przeciw odrze.

Największy odsetek dzieci zaszczepiono zgodnie z kalendarzem (rocznik 1989) w woj. olsztyńskim 97,9% i wysokie odsetki w woj. kaliskim - 87,8% i woj. ostrołęckim - 87,3%.

Uodpornienie dzieci urodzonych w 1989 r. w woj. krakowskim przedstawia się następująco: 6,9% dzieci w ogóle nie szczepionych, 63,8% dzieci otrzymało szczepienie podstawowe i zaledwie 29,3% szczepienie przypominające. Podobnie przedstawia

Tabela IV. Liczba i odsetek dzieci zaszczepionych przeciw odrze w Polsce w latach 1992-1995 wg roku urodzenia (szczepienia podstawowe i przypominające).

Rok urodzenia	Stan na 31.XII.1992 r.		Stan na 31.XII.1993 r.		Stan na 31.XII.1994 r.		Stan na 31.XII.1995 r.	
	Liczba	% zaszczep. w roczniku	Liczba	% zaszczep. w roczniku	Liczba	% zaszczep. w roczniku	Liczba	% zaszczep. w roczniku
1990	509 369	94,9	521 649	97,2	525 891	98,2	527 636	98,7
1991	399 461	75,9	500 646	95,3	510 889	97,5	516 112	98,4
1992	×	×	383 129	77,2	473 256	95,6	484 037	97,9
1993	×	×	×	×	372 441	78,0	458 537	96,0
1994	×	×	×	×	×	×	353 224	76,9
Szczepienia przypominające								
1983	567 537	84,3	609 756	90,1	620 230	91,7	633 287	93,4
1984	227 498	35,0	599 039	91,7	623 237	95,1	632 972	96,3
1985	×	×	275 335	43,5	597 740	94,2	619 455	97,3
1986	×	×	×	×	490 072	82,2	579 082	96,9
1987	×	×	×	×	365 942	64,5	539 535	94,8
1988	×	×	×	×	128 196	23,1	493 723	88,8
1989	×	×	×	×	×	×	230 738	42,7

Tabela V. Zapadalność na odrę w latach 1994 i 1995 dzieci szczepionych i nie szczepionych przeciw odrze.

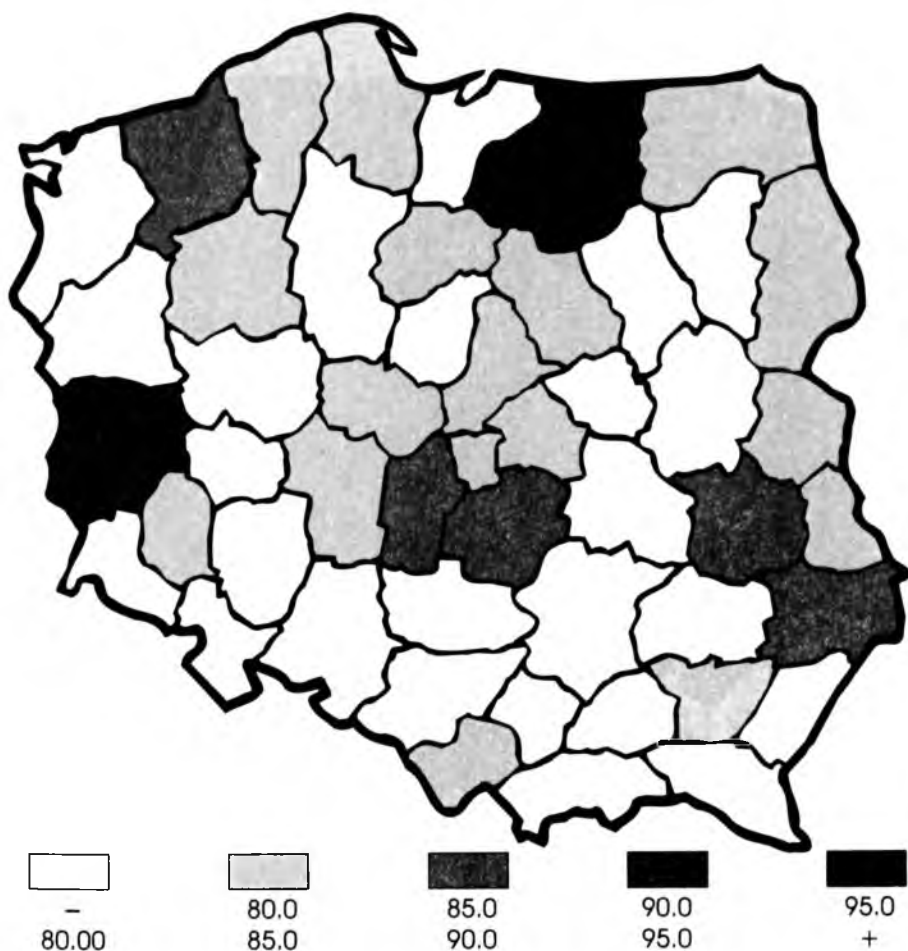
Rok urodzenia	Liczba zaszczep.*	Liczba chorych	Zapadalność na 100 000	Liczba nie szczep.	Liczba chorych	Zapadalność na 100 000
1994 rok						
1990	525 891	33	6,3	9 895	3	30,3
1991	510 889	30	5,9	12 986	4	30,8
1992	473 256	34	7,2	21 685	10	46,1
1993	372 441	18	4,8	105 144	45	42,8
1995 rok						
1991	516 112	29	5,6	8 238	2	24,3
1992	484 037	26	5,4	10 627	3	28,2
1993	458 537	33	7,2	18 960	4	21,1
1994	353 224	12	3,4	105 855	28	26,5

* - które do roku sprawozdawczego nie chorowały na odrę

się stan zaszczepienia w woj. nowosądeckim i wynosi odpowiednio 6,5%, 59,8% i 33,7%. Sytuacja ta wymaga głębszej analizy przyczyn i ewentualnie wdrożenia dodatkowej akcji szczepień.

Szczepienie przypominające dzieci urodzonych w latach 1983-1987 objęło ponad 93% dzieci w tych rocznikach (tab. IV.).

Zapadalność dzieci w wieku 1-4 lata, szczepionych przeciw odrze była od 3 do 8-krotnie niższa niż dzieci nie szczepionych (tab. V).

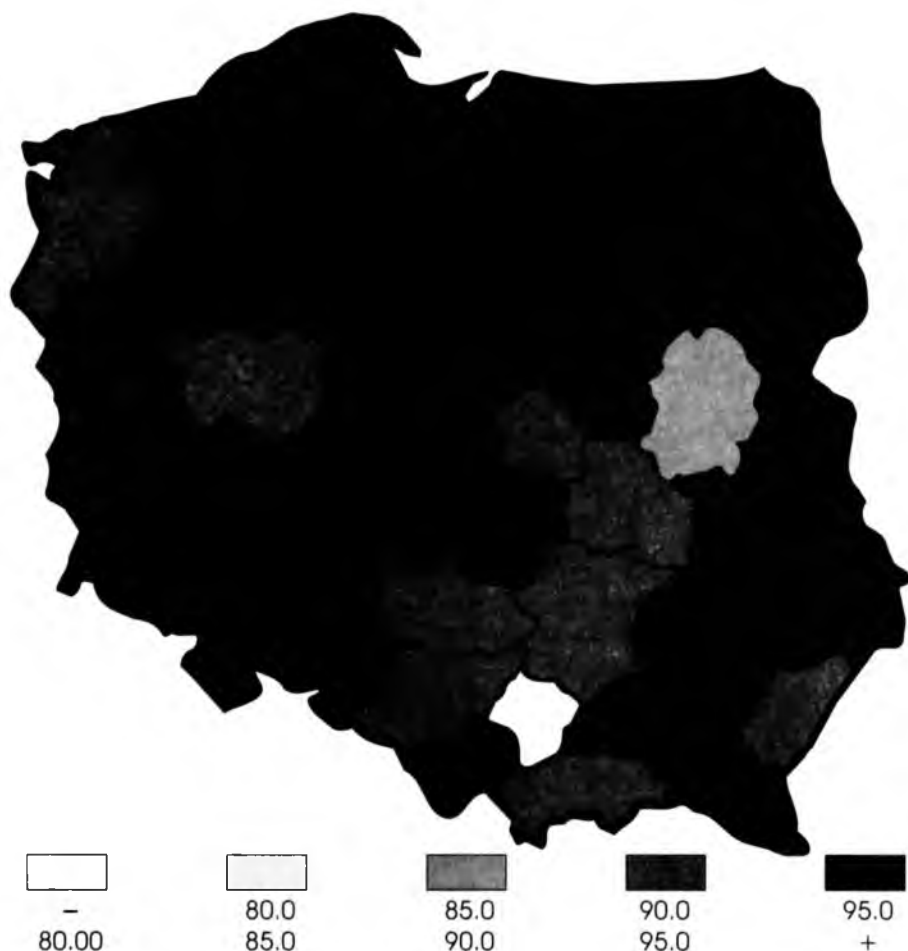
Ryc. 2. Szczepienia przeciw odrze dzieci urodzonych w 1994 r. Stan w dniu 31.XII.1995 r. (odsetek zaszczepionych).

W Polsce w 1995 r. nadal była stosowana szczepionka Rouvax, produkcji Instytutu Pasteur Merieux i tylko w bardzo niewielkim odsetku dzieci urodzonych w 1994 r. zastosowano szczepionkę MMR – 1,9%.

Jak wynika z przedstawionych powyżej danych sytuację epidemiologiczną odry w Polsce należy uznać za pomyślną jakkolwiek nie można wykluczyć, że w ciągu najbliższych dwóch lat nie wystąpi epidemia wyrównawcza.

Niemniej jednak niska zapadalność, brak zgonów, zatarcie okresowości odry, dość wysoki ogólnie odsetek uodpornionych osób, stosowanie szczepienia przypominającego – stwarzają w Polsce podstawę do rozpoczęcia działań mających na celu eliminację odry.

Zasadniczym warunkiem zarówno dobrego rozeznania sytuacji epidemiologicznej jak i oceny skuteczności szczepień jest analizowanie zachorowań na odrę potwierdzonych laboratoryjnie, a nie jak to jest dotychczas posługiwanie się danymi o podejrzanych względnie przypuszczalnych zachorowaniach na odrę.

Ryc. 3. Szczepienia przeciw odrze dzieci urodzonych w 1993 r. Stan w dniu 31.XII.1995 r. (odsetek zaszczepionych).

Zakład Epidemiologii PZH, poprzez Komisję Epidemiologii Chorób Zakaźnych Rady Sanitarno-Epidemiologicznej, zwrócił się do Departamentu Zdrowia Publicznego MZiOS w dniu 22 sierpnia 1995 r. z wnioskiem o wdrożenie w możliwie krótkim czasie potwierdzania badaniem serologicznym zachorowań na odrę rozpoznanych klinicznie.

Ponadto w dniu 28 sierpnia 1995 r. Zakład Epidemiologii PZH wystąpił z wnioskiem o wpisanie do planu pracy działów i oddziałów epidemiologii stacji sanitarno-epidemiologicznych punktu dotyczącego przeprowadzania skróconych wywiadów dotyczących: podstawy rozpoznawania odrę, źródła zakażenia, wtórnych zachorowań i stanu zaszczepienia otoczenia chorego. Ten drugi postulat został przez Departament Zdrowia Publicznego MZiOS wdrożony do praktyki z dniem 1 stycznia 1996 r., natomiast nadal zachorowania na odrę nie są potwierdzane badaniem serologicznym.